

شورای امنیت و اعمال دکترین مسئولیت حمایت در بحران سوریه

ایرج رضائی نژاد^۱، محمد ایری^۲، کارن روحانی^۳

۳۳

چکیده

دکترین مسئولیت حمایت در اجلاس سران سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۵ تصویب شد و در دو بند ۱۳۸ و ۱۳۹ آن سند به این دکترین اشاره گردیده است. جمهوری عربی سوریه از جمله کشورهای مهم و استراتژیک خاورمیانه است. تلاش دولت سوریه و جامعه بین المللی برای بازگرداندن امنیت غیرنظامیان مانع جنایت علیه بشریت و اقدام غیر انسانی گروه های مسلح نشده است. مداخله ی نظامی در سوریه با توسل به مداخله ی بشر دو ستانه و دکترین مسئولیت حمایت به واسطه مخالف بودن با نص صریح منشور ملل متحد، اعلامیه ی اصول حقوق بین الملل ناظر بر روابط دو ستانه، مخالفت شورای امنیت و نداشتن مبنا در حقوق بین الملل عرفی و قراردادی مشروع نیست. ارزیابی رویکرد شورای امنیت در قبال بحران سوریه و نوع ارتباط آن با مداخله بشر دو ستانه به ویژه در قالب دکترین «مسئولیت حمایت» گویای وجود نوعی عدم انطباق منطقی میان برداشت واقع گرایانه از رفتار دولت ها و مداخله بشر دو ستانه می باشد.

کلیدواژه ها: مسئولیت حمایت، سوریه، مداخله بشر دو ستانه، عملیات حفظ صلح، اصل عدم مداخله.

دوره ۹، شماره ۲، پیاپی ۳۳

تابستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۵/۱۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۶/۲۷

صص: ۲۴۱-۲۳۹

شابا چاپی: ۴۵۶۵-۲۵۸۸

الکترونیکی: ۰۳۸۱-۲۷۱۷

۱. گروه حقوق، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران (نویسنده مسئول)

irajrezaeenezhad@gmail.com

۲. گروه حقوق، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

۳. گروه حقوق، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

مقدمه

به موجب دکترین مسئولیت حمایت، حاکمیت یک دولت از مسئولیت آن دولت در حمایت از مردمی که در قلمرو اش زندگی می‌کنند جداشدنی نیست و جامعه جهانی موظف است در صورت نادیده گرفتن یا نقض این مسئولیت اقدامات مقتضی را اتخاذ کند. این امر به منزله دعوتی آشکار برای مداخله نظامی نیست، چرا که مداخله نظامی به عنوان آخرین راه حل و تنها در شرایط استثنایی اعمال می‌شود. در اوایل مارس ۲۰۱۱ سوریه وارد یک جنگ داخلی خونین شد و از آن زمان تاکنون، سوریه یک بحران انسانی بزرگ را تجربه کرده است، که هنوز هم ادامه دارد. شورای حقوق بشر و شورای امنیت و مجامع بین‌المللی و منطقه‌ای از زمان آغاز بحران، قطعنامه‌هایی درباره سوریه تصویب نمودند که در آن‌ها به اعزام ناظران منطقه‌ای و بین‌المللی، سه فرستاده ویژه سازمان ملل متحد، اقدامات و برنامه‌های آنها، تحریم‌ها علیه دولت سوریه و توقف خشونت‌ها و انهدام و خروج سلاح‌های شیمیایی از سوریه، که در طی زمان بندی مشخص شده از سوریه خارج و منهدم گردید و ممنوعیت استفاده از آنها علیه غیرنظامیان و ارسال کمک‌های بشردوستانه برای آوارگان و افراد محاصره شده و ابراز نگرانی از خشونت افراطی گروه‌های مسلح و کشته شدن و آوارگان سوری و همچنین برگزاری یک انتخابات آزاد با مشارکت تمام مردم سوریه که در آن مردم سوریه درباره آینده کشور خود آزادانه تصمیم بگیرند، اشاره و تاکید شده است. مداخله در کشور سوریه در چهارچوب دکترین مسئولیت حمایت در چه حالتی قانونی تلقی شده و به چه شکلی توان اجرایی یافته است؟ عملکرد و رویکرد شورای امنیت در قبال بحران سوریه چه تناسبی با صلاحیت و اختیارات آن شورا در منشور ملل متحد داشته است؟ روش تحقیق نگارش حاضر، توصیفی-تحلیلی می‌باشد و در آن به بررسی و تحلیل اهداف و جایگاه دکترین مسئولیت حمایت در جنگ سوریه، اجرای دکترین مسئولیت حمایت در جنگ سوریه، رویکرد شورای امنیت در مواجهه با جنگ سوریه می‌پردازیم.

۱- مسئولیت حمایت:

افزایش جنگ‌های داخلی در دهه ۱۹۹۰ نقص فاحش حقوق بشر و معضلات ناشی از مداخلات بشر دوستانه، ضرورت ایجاد مسئولیت بین‌المللی حمایت را آشکار نمود. بعد از آن به

طور جدی برای اولین بار مسئولیت حمایت از غیر نظامیان در قطعنامه ۱۲۶۵، ۱۷ سپتامبر ۱۹۹۹ در باره درگیری‌ها در آفریقا^۱ به حمایت از غیر نظامیان پرداخته، ایده مسئولیت حمایت در سال ۲۰۰۱ برای اولین بار در گزارش کمیسیون بین‌المللی مداخله و حاکمیت مطرح گردید، و در سال ۲۰۰۵ در اجلاس سران، توسط مجمع عمومی به طور رسمی پذیرفته شد.

قطعنامه ۲۴ اکتبر سال ۲۰۰۵ مجمع عمومی سازمان ملل متحد که پیامد اجلاس جهانی سران سال ۲۰۰۵ است، در دو ماده ۱۳۸ و ۱۳۹ به دکرین مسئولیت حمایت اشاره می‌کند. هر دولت مسئولیت حمایت از جمعیت خود را در برابر نسل‌کشی، جنایات جنگی، پاکسازی قومی و جنایات علیه بشریت دارد. جامعه بین‌المللی، از طریق سازمان ملل متحد، با استفاده مناسب دیپلماتیک، بشردوستانه و سایر وسایل صلح‌آمیز، مطابق با فصل‌های VI و VIII منشور، برای مسئولیت حمایت از جمعیت در برابر نسل‌کشی، جنایات جنگی، پاکسازی قومی و جنایات علیه بشریت کمک می‌کند.^۲

بعد از آن در قطعنامه ۱۶۷۴ در ۲۸ آوریل ۲۰۰۶ به موارد مهمی از جمله: به رسمیت شناخته شدن حمایت از غیر نظامیان در درگیری مسلحانه توسط سازمانهای منطقه‌ای، بر اهمیت جلوگیری از درگیری مسلحانه و رخ دادن مجدد آن، و در این زمینه بر نیاز به یک رویکرد جامع از طریق ارتقا رشد اقتصادی، ریشه‌کنی فقر، توسعه پایدار، آشتی ملی، حکمرانی خوب، دموکراسی، حاکمیت قانون و احترام برای همه، و حمایت از حقوق بشر تأکید می‌کند. خواستار این است که همه طرف‌های مربوطه دقیقاً به تعهدات قابل اجرا خود تحت قوانین بین‌المللی، به ویژه موارد مندرج در کنوانسیون‌های لاهه ۱۸۹۹ و ۱۹۰۷ و کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو و پروتکل‌های الحاقی سال ۱۹۷۷ آنها عمل کنند، و همچنین با تصمیمات شورای امنیت؛ کشورها به مصونیت‌ها پایان دهند و ساز و کار عدالت را از طریق جمله دادگاه‌های کیفری ملی، بین‌المللی و مختلط و کمیسیونهای حقیقت و آشتی را نشان می‌دهد.^۳

کوفی عنان دبیر کل وقت سازمان ملل متحد در گزارش خود با عنوان به سوی توسعه امنیت، حقوق بشر برای همه، در بند ۱۳۵ و ۱۳۶ تأکید می‌کند: من معتقدم که باید مسئولیت

1. (un.doc.org/en/S/RES/1265/17 September 1999)

2. (un.org/en/General Assembly/docs/global compact/A-RES-60/1)

3. (un.doc.org/en/S/RES/1674(2006))

حمایت را بپذیریم و در موارد ضرورت، به آن عمل کنیم. این مسئولیت بیشتر از همه، متوجه تک تک کشورها است که هدف نهایی و وظیفه اصلی آنها حفاظت از مردم خود است. اما اگر مسئولان ملی قادر نیستند یا نمی خواهند از شهروندان خود حفاظت کنند، آنگاه این مسئولیت به جامعه بین المللی منتقل می شود تا برای کمک به حمایت از حقوق بشر و رفاه مردم، از شیوه های دیپلماتیک، بشردوستانه و غیره استفاده کنند. وقتی چنین شیوه هایی ناکافی به نظر برسد شورای امنیت ممکن است از روی ضرورت تصمیم بگیرد بر اساس منشور ملل متحد به اقدام، از جمله در صورت لزوم به اقدام اجباری، دست بزند.^۱

در گزارش امنیت جهانی، مسئولیت مشترک ما، در بندهای زیر به مسئولیت حمایت اشاره می کند: در بند ۱۲۰۷ اشاره شده که شورای امنیت در بررسی اینکه استفاده از نیروی نظامی را تجویز کند یا تأیید کند باید همیشه حداقل این ۵ شاخص پایه ای مشروعیت را مورد توجه قرار دهد:

الف- جدی بودن تهدید ب- هدف مقتضی ج- آخرین ابزار د- ابزار متناسب ه- توازن پیامد.

همچنین در دو بند ۲۳۲ و ۲۳۳ نیز تأکید می کند که به موجب حقوق بین الملل، مسئولیت اولیه در حمایت از غیرنظامیان در برابر رنج های ناشی از جنگ بر عهده متخاصمین یعنی کشور یا غیر کشور است. تمام جنگجویان باید مقرات کنوانسیونهای ژنو را مورد تبعیت قرار دهند. تمام دول عضو باید همه معا هدات مربوط به حمایت از غیرنظامیان نظیر کنوانسیونهای ژنوسید، کنواسیون های ژنو، اساسنامه رم دیوان کیفری بین المللی و تمام کنوانسیونهای مربوط به پناهندگان را امضا و تصویب و عمل کنند.^۲

دکترین مسئولیت حمایت بر سه اصل استوار است:

اصل اول مسئولیت پیشگیری است که شامل جلوگیری و توقف اقداماتی است که منجر به نقض گسترده حقوق بشر در یک کشور می گردد. اصل دوم مسئولیت واکنش است و پاسخ به موقعیتی است که نقض گسترده حقوق بشر رخ می دهد و دولت قادر یا مایل به حفاظت از شهروندان خود در رنج نیست. لذا اقدامات دیپلماتیک، تحریم اقتصادی، محدودیتهای مالی و

1. towards development, security and human rights for all : report of the Secretary-General : addendum : Human Rights Council : explanatory note / by the Secretary-General/UN, 23 May 2005, 51)4.

2. https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/hlp_more_secure_world.pdf, 67-73)

اقدامات نظامی توسط جامعه جهانی به کار گرفته می شود. اصل سوم نیز مسئولیت بازسازی می باشد که پس از اتمام درگیری و به ویژه بعد از مداخله نظامی صورت می گیرد و هدف از اجرای آن حمایت از توسعه پایدار و بازسازی صدماتی است که بحران و یا مداخله به وجود آورده است. (Zakiyah, 2019:288)

از اصول مرتبط با دکترین مسئولیت حمایت، عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد، اصل عدم مداخله، اصل منع توسل به زور می باشند، ۱- عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد: (با هدف مسئولیت اولیه حفظ صلح و امنیت بین المللی تحت منشور ملل متحد به وجود آمد تا سازمان ملل متحد از طریق امنیت دسته جمعی قادر به اجرای صلح باشد). ۲- اصل عدم مداخله: (مفهوم مداخله باید در بند ۷ ماده ۲ منشور سازمان ملل متحد، عبارات قطعنامه ۲۶۲۵ مجمع عمومی^۱ و بررسی این مفهوم توسط دیوان بین المللی دادگستری در قضیه نیکاراگوئه دنبال کرد. بند ۷ ماده ۲ منشور مقرر می دارد هیچ یک از مقررات مندرج در منشور ملل متحد مجاز نمی دارد در اموری که ذاتاً جزو صلاحیت داخلی هر کشوری است دخالت کند و اعضا را نیز ملزم نمی کند که چنین موضوعاتی را تابع مقررات این منشور قرار دهند...). ۳- اصل منع توسل به زور: (در بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد آمده: اعضای سازمان ملل متحد در روابط بین المللی خود از تهدید با توسل به زور علیه تمامیت ارضی استقلال سیاسی هر کشور با هرگونه رفتاری که با اهداف ملل متحد مطابقت ندارد، خودداری خواهد نمود).

۲- مسئولیت حمایت در سوریه:

سوریه با نام رسمی جمهوری عربی سوریه کشوری در جنوب غرب آسیا و در کنار سواحل شرقی دریای مدیترانه است. جنگ داخلی سوریه از ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ (۶ بهمن ۱۳۸۹) آغاز شد. این درگیری در سوریه قطعاً زاویه ایدئولوژیک دارد، سوریه نه تنها در داخل کشور مشکل دارد بلکه به عنوان یک مکان برای رقابت های ژئوپلیتیک بین المللی نیز، هم در خاورمیانه و هم در غرب است. (Blackford, 2014:107)

1. Resolution 2625 (XXV). 24 October 1970

در ۲۹ آوریل، شورای حقوق بشر برای بررسی وضعیت سوریه تشکیل جلسه داد. این جلسه، قطعنامه S-16/1 را به همراه داشت که بلافاصله برای پایان دادن به هر گونه نقض حقوق بشر تصویب شد. شورای امنیت تصمیم فوری برای اعزام مأموریت حقیقت یاب در سوریه برای بررسی همه ادعاهای نقض حقوق بشر گرفت و اعلام کرد از دولت سوریه می خواهد تا با مأمورین تحقیق خود همکاری کند. (ZIFCAK, 2012:16-17). مطابق با قطعنامه ۱/۱۶ شورای حقوق بشر (A/HRC/S/16, 2011)، کمیساریای عالی حقوق بشر [مأموریت حقیقت یاب] را برای تحقیق در مورد همه موارد نقض شده قانون بین المللی حقوق بشر در سوریه ایجاد کرد، اگرچه به مسئولیت حمایت اشاره صریحی صورت نگرفت، در ماه مه ۲۰۱۱، مأموریت حقیقت یاب آغاز شد.

کمیسیون مستقل تحقیق بین المللی در مورد سوریه، در ۲۲ آگوست ۲۰۱۱ با قطعنامه ۱ / ۱۷ شورای حقوق بشر تاسیس شد. (A/HRC/S – 1/17, 2011) کمیسیون مأموریت داشت که در مورد همه موارد نقض شده علیه قانون بین المللی حقوق بشر تحقیق کند که از مارس ۲۰۱۱ در سوریه اتفاق افتاده بود. اگرچه قطعنامه هیچ اشاره ای به مسئولیت حمایت نکرد. در اکتبر ۲۰۱۱، انگلستان، فرانسه، آلمان و پرتغال پیش نویس قطعنامه در شورای امنیت درباره پیشنهاد تحریم تسلیحاتی و تنظیم کمیته تحریمهای جدید را ارائه دادند که تو شد. (Halliyade, 2016:218-226).

دولت سوریه آشکارا در حمایت از جمعیت غیرنظامی خود ناتوان شده و کوتاهی کرده، اکنون جامعه بین المللی در اولین مورد باید این اقدامات را علیه مردم سوریه متوقف کنند. مطابق دکترین مسئولیت حمایت، جامعه بین المللی باید علیه دولت سوریه اقدام کنند. (Berg, 2022:5).

اتحادیه عرب در یک جلسه فوق العاده در قاهره در ۲۶ اکتبر ۲۰۱۱، قطعنامه ای تصویب کرد^۱ که خواستار توقف کامل و فوری اقدامات خشونت آمیز و کشتار مردم و همچنین اقداماتی برای مقابله با بحران، با هدف جلوگیری از تلفات بیشتر در سوریه شد. قطعنامه خواستار تأسیس کمیته وزیران اتحادیه عرب به ریاست شیخ حمد بن جاسم الثانی، نخست وزیر و وزیر امور خارجه قطر، برای برقراری ارتباط با رهبری سوریه شد. به دنبال این جلسه در ۱۶ اکتبر ۲۰۱۱، کمیته به رهبری قطر با نمایندگانی از مصر، الجزایر، سودان و عمان، در ۲۶ اکتبر ۲۰۱۱ با اسد ملاقات کردند و تصمیمات را به آنها انتقال دادند. در ۲ نوامبر ۲۰۱۱ توسط سوریه امضا شد.

1. (League of Arab States. / Res. 7435, 1 (Oct. 16, 2011)).

در ۳ نوامبر ۲۰۱۱، نبیل العربی، رئیس اتحادیه، با شورای ملی سوریه دیدار کرد و برنامه عملیاتی را به اعضای خود اطلاع داد. با این حال، دولت سوریه بلافاصله قادر به گفتگو با نیروهای مخالف داخلی در چارچوب زمانی داده شده نیست. در ۷ نوامبر ۲۰۱۱، رئیس اتحادیه خواستار جلسه ای برای ارزیابی عدم موفقیت سوریه در مطابقت با برنامه اقدام توافق شده است. در نتیجه، در ۱۲ نوامبر ۲۰۱۱، شورای وزیران، عضویت سوریه را به حالت تعلیق درآورد.^۲ پس از تصمیم تعلیق، اتحادیه قطعنامه ۷۴۳۹ را در تاریخ ۱۶ نوامبر ۲۰۱۱، با دستورالعمل ارسال یک مأموریت ناظر به سوریه تصویب کرد.^۳

در قطعنامه ۷۴۴۱، ۲۴ نوامبر ۲۰۱۱، اتحادیه عرب مجدداً از دبیر کل اعزام فوری مأموریت ناظران به سوریه را درخواست کرد. مهمتر از همه، در ۲۷ نوامبر ۲۰۱۱، شورای وزیران پیشنهاد تحریم های اقتصادی در مورد سوریه را داد.

در ۱۹ دسامبر سال ۲۰۱۱، مجمع عمومی قطعنامه ای در مورد سوریه تصویب کرد که خواستار این شد، در سوریه بلافاصله کلیه موارد نقض حقوق بشر متوقف شود، برای محافظت از جمعیت غیرنظامی، به طور کامل به تعهدات خود طبق قوانین بین المللی حقوق بشر و حقوق بشردوستانه عمل کنند. سوریه توافقنامه صلح ارائه شده توسط اتحادیه را امضا کرد که در آن سوریه با یک مأموریت ناظران اتحادیه عرب برای یک دوره اولیه یک ماهه موافقت کرد. مصطفی الدبی برای هدایت مأموریت ناظر اتحادیه انتصاب شد. با شصت ناظر مأموریت خود را در سوریه از اواخر دسامبر ۲۰۱۱ از سر گرفت. در پایان ژانویه ۲۰۱۲، اتحادیه به شکست خود در

1. (*Arab League Holds 'Frank and Friendly' Talks with Assad; 20 More Killed in Syrian Violence*, AL ARABIA (Oct. 26, 2011))

2. (Neil Macfarquhar, *Arab League Votes to Suspend Syria Over Crackdown*, N.Y. TIMES (Nov. 12, 2011). <http://www.nytimes.com/2011/11/13/world/middleeast/arab-league-votes-to-suspend->

3. (League of Arab States Res. 7439, ¶ 1 (Nov. 16, 2011))

4. (League of Arab States Res. 7441 (Nov. 24, 2011); see also U.N. Secretary-General, Letter dated Jan. 24, 2012 from the Secretary-General to the President of the Security Council, U.N. Doc. S/2012/71 (Jan. 30, 2012))

G.A. Res. 66/176, U.N. Doc. A/Res/66/176 (dec.19, 2011) 5.

6. (Muhammad Ahmad Mustafa Al-Dabi (Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria), League of Arab States. Observer Mission to Syria, Rep. of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the Period from 24 December 2011 to 18 January 2012, 12-21687, at 9 (Jan. 27, 2012))

تلاش های صلح در سوریه اعتراف کرد. در اواخر ژانویه ۲۰۱۲، در طول بحث شورای امنیت در مورد برنامه صلح اتحادیه عرب، مراکش پیش نویس قطعنامه ای را ارائه کرد که براساس آن شورای امنیت کاملاً از پیشنهاد اتحادیه حمایت می کند. پیش نویس قطعنامه شورای امنیت صبح روز ۴ فوریه به رای گذاشته شد. سیزده عضو شورای امنیت به آن رای مثبت دادند. روسیه و چین آن را وتو کرد. کوفی عنان به عنوان فرستاده ویژه مشترک سازمان ملل و اتحادیه عرب برای سوریه در ۲۳ فوریه ۲۰۱۲ منصوب شد. (Halliyade, 2016: 226-228).

قطعنامه ۲۰۴۲ در تاریخ ۱۴ آوریل ۲۰۱۲ در شورای امنیت تصویب شد که با تأکید بر احترام به حاکمیت، استقلال، وحدت و تمامیت ارضی سوریه، ضمن حمایت از فرستاده ویژه مشترک سازمان ملل و اتحادیه عرب، محکومیت نقض گسترده حقوق بشر و ابراز تأسف عمیق از مرگ هزاران نفر در سوریه، تعهد بر اجرای پیشنهاد شش ماده ای فرستاده مشترک از ۱ آوریل تا ۱۰ آوریل ۲۰۱۲، شامل ۳۰ نظامی غیرمسلح در سوریه برای نظارت بر توقف خشونت‌های مسلحانه در تمام اشکال آن، با هدف پایان دادن فوری به همه خشونت‌ها و نقض حقوق بشر؛ تضمین دسترسی بشردوستانه و تسهیل انتقال رهبری سیاسی سوریه، از جمله از طریق شروع گفتگوی سیاسی جامع بین مخالفان و دولت سوریه را اعلام می کند.

قطعنامه ۲۰۵۹ در ۲۰ جولای ۲۰۱۲ تصویب شد، تصمیم می گیرند که مدت مأموریت ناظران را ۳۰ روز دیگر تمدید کنند.^۱

شورای حقوق بشر قطعنامه (۱/۱۸) را تصویب کرد اتحادیه عرب، دولت سوری را برای اجرای کامل و بدون تأخیر برنامه اتحادیه ملزم می کند و در اولین فرصت ممکن ناظران اتحادیه را بپذیرد.^۲

در طی جلسه ای در ماه آوریل، شورای حقوق بشر در مورد او ضاع سوریه بعداً قطعنامه ۱/۱۹ را تصویب کرد؛ در ۷ ژوئن ۲۰۱۲، عنان در مورد وخیم تر شدن وضعیت در سوریه به شورای امنیت توضیح داد، و در ۱۵ ژوئن ۲۰۱۲، ناظران فعالیت های خود را به حالت تعلیق

1. (un.docsonline.org/S/RES/2042(Apr-14-2012))
 2. (un.docsonline.org/S/RES/2059(jul-20-2012))
 3. (The Human Rights Situation in the Syrian Arab Republic, GA Res S-18/1, UN Doc A/HRC/RES/S-18/1 (5 December 2011))
 4. Human Rights Council Res. 19/1, UN Doc. A/HRC/RES/19/1, at 7 (Apr. 10, 2012))

درآوردند. در ۱۷ آگوست ۲۰۱۲، اخضر ابراهیمی به عنوان نماینده ویژه سوریه منصوب شد. ابراهیمی پیش نهاد آتش بس العده را داد، پیشنهادی که به دلیل تشدید خشونت در سوریه اجرا نشده است.

شورای حقوق بشر در جلسه بعدی خود قطعنامه ۲۲/۲۴ را در مورد ادامه وخامت شدید حقوق بشر و اوضاع بشردوستانه در سوریه تصویب کرد. این قطعنامه، به طور کمی، "نقض حقوق هر انسانی و نقض حقوق بشردوستانه بین المللی توسط گروه های مخالفان مسلح را مورد تأسف قرار داد!"

قطعنامه ۲۱۱۸ در ۲۷ سپتامبر ۲۰۱۳ تصویب شد با یادآوری اینکه دولت سوریه در تاریخ ۲۲ نوامبر ۱۹۶۸ به پروتکل منع استفاده از گازهای خفه کننده، مسموم کننده یا سایر گازها در جنگ و روشهای باکتریولوژیک جنگی پیوست. با اشاره به اینکه دولت سوریه در تاریخ ۱۴ سپتامبر ۲۰۱۳ سند الحاق خود را به کنوانسیون ممنوعیت توسعه، تولید، ذخیره سازی و استفاده از سلاح های شیمیایی و تخریب آنها ارائه کرد. سوریه به طور کامل با سازمان منع گسترش سلاحهای شیمیایی و سازمان ملل همکاری می کند، استقبال از چارچوب از بین بردن سلاحهای شیمیایی سوریه از ۱۴ سپتامبر ۲۰۱۳ در ژنو، بین روسیه و آمریکا با هدف اطمینان از تخریب برنامه سلاحهای شیمیایی سوریه در سریع ترین و مطمئن ترین شیوه را بیان می کند. در ۳۰ ژوئن ۲۰۱۲، دبیران کل سازمان ملل و اتحادیه کشورهای عربی، وزیران امور خارجه چین، فرانسه، فدراسیون روسیه، پادشاهی متحده بریتانیا و ایرلند شمالی، ایالات متحده آمریکا، ترکیه، عراق (رئیس اجلاس اتحادیه کشورهای عرب)، کویت (رئیس شورای وزیران خارجه اتحادیه کشورهای عرب) و قطر (رئیس کمیته پیگیری اعراب در مورد سوریه در اتحادیه کشورهای عربی) و نماینده عالی اتحادیه اروپا در دفتر سازمان ملل در ژنو به عنوان گروه اقدام برای سوریه، به ریاست فرستاده ویژه مشترک سازمان ملل و اتحادیه کشورهای عربی به سوریه برگزار شد. اعضای گروه اقدام به تسهیل راه اندازی یک روند سیاسی به رهبری منتهی به انتقالی که مطابق با آرمانهای مشروع مردم سوریه مصمم هستند چون قادر می سازد آنها به طور مستقل و دموکراتیک

1. (Human Rights Council Res. 24/22, U.N. Doc. A/HRC/RES/24/22, at 2 (Oct. 8, 2013))

2. un.docsg.org/en/S/RES/2118(sep.27-2013)

آینده خود را تعیین کنند. انتخابات، قانون اساسی جدید، حضور زنان در هیئت انتقالی جدید، قانون اساسی جدید، تعهد با پاسخگویی و آشتی ملی تأکید شد.

قطعنامه ۲۱۳۹ در تاریخ ۲۲ فوریه ۲۰۱۴ تصویب شد^۱ ضمن ابراز نگرانی شدید از افزایش تعداد پناهندگان و آوارگان داخلی ناشی از درگیری در سوریه، که تأثیر بی‌ثباتی در کل منطقه دارد و تأکید بر قدردانی از تلاش‌های قابل توجه و تحسین برانگیزی که به ویژه از سوی کشورهای منطقه انجام شده است از جمله لبنان، اردن، ترکیه، عراق و مصر بیش از ۲٫۴ میلیون نفر از پناهندگانی که به دلیل خشونت مداوم از سوریه فرار کرده‌اند را در خود جای داده‌اند. از همه طرفها می‌خواهد فوراً محاصره مناطق مسکونی از جمله حمص، دمشق، نوبل زهرا، حلب، غوطه شرقی را پایان دهند. از کنفرانس ژنو درباره سوریه که در مونته در ۲۲ ژانویه ۲۰۱۴ راه اندازی شد استقبال می‌کند.

درگیری‌های سوریه یک نمونه تلخ از شکست مضاعف آشکار مسئولیت یک کشور حاکم و جامعه بین‌المللی (یعنی شورای امنیت) برای محافظت از سوری‌ها در برابر جنایات گسترده بود، به عنوان تنها عامل مسئولیت بین‌المللی برای محافظت، شورای امنیت بخش بیشتری از مشکل را در حل درگیری سوریه دارد که به عدم موفقیت شورای امنیت در رعایت تعهدات خود تحت مسئولیت حمایت منجر شد. اخضر ابراهیمی، فرستاده ویژه سازمان ملل متحد با ناامیدی در مه ۲۰۱۴ از سمت خود استعفا داد. رابطه مستقیمی بین ناتوانی شورای امنیت بر سر سوریه وجود دارد. (Akbarzadeh, Saba, 2018: 3-10).

قطعنامه ۲۱۶۵ در تاریخ ۱۴ جولای ۲۰۱۴ تصویب شد.^۲ ضمن ابراز هشدار شدید در وخیم شدن قابل توجه و سریع وضعیت بشردوستانه در سوریه، ابراز نگرانی شدید از گسترش افراط‌گرایی و گروه‌های افراطی، هدف قرار دادن غیرنظامیان بر اساس قومیت، مذهب و / یا اعتراف وابستگی آنها، ابراز نگرانی شدید بیشتر در مورد افزایش حملات منجر به تلفات و ویرانی‌های بیشمار، گلوله باران بی‌رویه خمپاره‌ها، بمبگذاری اتومبیل، حملات انتحاری، بمب‌های تونلی و همچنین گروگان‌گیری، آدم‌ربایی و حملات در برابر زیرساخت‌های غیرنظامی از جمله قطع عمدی تأمین آب، محکوم کردن تروریسم در تمام اشکال و مظاهر آن تأکید می‌کند.

1. (un.docsg.org/en/S/RES/2139(feb.22-2014))

2. un.docsg.org/en/S/RES/2165(Jul.14-2014))

قطعنامه ۲۱۹۱ در تاریخ ۱۷ دسامبر ۲۰۱۴ تصویب شد از اوضاع ویرانگر وضعیت بشردوستانه در سوریه، ابراز نگرانی شدید می کند، مناطقی در سوریه تحت کنترل دولت اسلامی در عراق و شام (داعش) و جبهه النصره هستند و حدود تأثیر منفی حضور آنها، ایدئولوژی خشن افراطی و اقدامات آنها بر ثبات در سوریه و منطقه موثر است، از جمله تأثیرات مخرب انسانی بر جمعیت غیرنظامی که منجر به آوارگی صدها هزار نفر از مردم شده است، بر عزم خود برای رسیدگی به تمام جنبه های تهدید ناشی از داعش، النصره و سایر افراد، گروه ها، موسسات و نهادهای مرتبط با آن القاعده تأکید می کند، همچنین حملات به کاروان های بشردوستانه و اقدامات تخریبی و غارت دارایی های آنها، مردم محاصره شده در حلب، ادلب، قونیترا و درعا که نیاز بشردوستانه دارند را محکوم می کند.

قطعنامه ۲۲۰۹ در تاریخ ۶ مارس ۲۰۱۵ تصویب شد. تأکید مجدد بر قطعنامه ۲۱۱۸؛ گاز کلر به طور مکرر و سیستماتیک در بحران سوریه استفاده شده است که باعث نگرانی است. قطعنامه ۲۲۳۵ در تاریخ ۷ آگوست ۲۰۱۵ تصویب شد. با تأکید مجدد بر اینکه استفاده از سلاح های شیمیایی نقض جدی قوانین بین المللی و قطعنامه ۲۱۱۸ است. هیچ طرفی در سوریه نباید از سلاح های شیمیایی استفاده، تولید، خریداری، ذخیره، نگهداری یا انتقال کند. مکانیسم تحقیقاتی برای بررسی اوضاع تشکیل شود.

قطعنامه ۲۲۵۴ در تاریخ ۱۸ دسامبر ۲۰۱۵ تصویب شد. ابراز نگرانی شدید خود را از ادامه رنج مردم سوریه، اوضاع بشردوستانه وخیم و وحشتناک، درگیری مداوم و خشونت مداوم و وحشیانه آن، تأثیر منفی تروریسم و ایدئولوژی خشن افراطی در حمایت از تروریسم، اثر بی ثبات کننده بحران در منطقه و فراتر از آن، از جمله افزایش تروریست های ناشی از جنگ در سوریه، تخریب فیزیکی در این کشور، و افزایش فرقه گرایی را اعلام می کند، و تأکید بر اینکه وضعیت در صورت عدم وجود یک راه حل سیاسی رو به زوال است، اجرای کامل بیانیه ژنو، تشویق به تلاش های دیپلماتیک گروه پشتیبانی بین المللی سوریه (ISSG) برای کمک به پایان دادن به درگیری در سوریه، اشاره به جلسات مسکو، قاهره و ریاض برای بیانیه وین و تلاشهای

1. [un.docs.org/en/S/RES/2191\(dec.17-2014\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2191(dec.17-2014))
2. [un.docs.org/en/S/RES/2209\(Mar-6-2015\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2209(Mar-6-2015))
3. [un.docs.org/en/S/RES/2235\(Agu-7-2015\)\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2235(Agu-7-2015)))
4. [un.docs.org/en/S/RES/2254\(dec.18-2015\)\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2254(dec.18-2015)))

فرستاده ویژه سازمان ملل ابراز می‌دارد. همچنین از برگزاری انتخابات در ظرف ۱۸ ماه با نظارت سازمان ملل و تهیه پیش نویس قانون اساسی جدید، با مشارکت همه سوری‌ها و لزوم اجرای آتش بس تأکید می‌کند.

قطعنامه ۲۳۱۴ در تاریخ ۳۱ اکتبر ۲۰۱۶ تصویب شد که ضمن ابراز نگرانی شدید از استفاده از سلاح‌های شیمیایی و تمدید مدت مأموریت مکانیسم تحقیق مطابق قطعنامه ۲۲۳۵ را بیان می‌کند.^۱ مسئولیت حمایت باید در سوریه به دلایل زیر اجرایی گردد: اول، استفاده گسترده و شدید سلاح‌های شیمیایی علیه مردم سوریه و مخالف پروتکل‌ها و کنوانسیون‌های سازمان ملل؛ دوم، هدف اصلی مسئولیت حمایت در سوریه، جلوگیری از کشتار گسترده مردم غیرنظامی و حفاظت از شهروندان است، آگاه هستیم تعداد زیادی از مردم سوریه کشته شده‌اند چون جنگ بسیار گسترده است. پناهندگان و آوارگان هشدار می‌دهند که نقض گسترده حقوق بشر در این کشور رخ داده است. سوم، به نظر می‌رسد دولت سوریه در حمایت از مردم خود ناتوان بوده، چون تعداد زیادی از آنان کشته شده‌اند. (Zakiyah, 2019:285)

قطعنامه ۲۲۵۸ در تاریخ ۲۲ دسامبر ۲۰۱۵ تصویب شد. ادامه وخامت اوضاع انسانی ویرانگر و لزوم ارسال کمک‌های بشردوستانه برای همه افراد محاصره شده، حمله به مراکز غیرنظامی از جمله مدارس و مراکز درمانی و استفاده بی‌رویه از سلاح و بمب‌گذاری و حملات انتحاری و توپخانه‌ای نگران‌کننده است، ابراز نگرانی شدید از اینکه مناطق سوریه تحت کنترل دولت اسلامی عراق و شام (معروف به داعش) و جبهه النصره و در مورد تأثیر منفی حضور آنها، ایدئولوژی خشن افراطی و اقدامات مربوط به ثبات در سوریه و منطقه، از جمله تأثیرات مخرب انسانی بر جمعیت غیرنظامی که منجر به آوارگی صدها هزار نفر شده است. با ابراز نگرانی شدید در مورد همه موارد موانع تحویل موثر کمک‌های بشردوستانه، خاطر نشان کرد که داعش (موسوم به داعش)، و سایر افراد، گروه‌ها، موسسات و نهادهای مرتبط با القاعده مانع تحویل موثر کمک بشردوستانه هستند.

1. un.docsonline.org/docsonline/un/res/2016/2314(Oct-31-2016)

2. un.docsonline.org/docsonline/un/res/2015/2258(dec-22-2015)

قطعنامه ۲۲۶۸ در تاریخ ۲۶ فوریه ۲۰۱۶ تصویب شد.^۱ با تلاشهای فرستاده ویژه و آغاز مذاکرات رسمی در مورد روند انتقال و اجرای بیابانیه ژنو ۳۰ ژوئن ۲۰۱۲ و قطعنامه ۲۲۵۴ (۲۰۱۵) و آغاز آتش بس از ساعت ۰۰:۰۰ به وقت دمشق در ۲۷ فوریه ۲۰۱۶ و دسترسی فوری به کمکهای بشردوستانه در مناطق محاصره شده را خواستار است.

وقتی مردم سوریه به حمایت جامعه جهانی احتیاج داشتند، شورای امنیت وهمینطور دکترین مسئولیت حمایت ناتوان بودند. اگر کسی به طور خلاصه محتوای قطعنامه های شورای امنیت در مورد سوریه را تجزیه و تحلیل کند، برای آن روشن است بگویند که هرگز مداخله یک راه حل واقعی قابل قبول تلقی نمی شود، یعنی قطعنامه مورخ فوریه ۲۰۱۶ کاملاً واضح است. همه قطعنامه ها پیش فرض اساسی دیپلماسی و حل و فصل صلح آمیز درگیری، طبق چشم انداز اتخاذ شده در طی درگیری را نداشتند (DUARTE, 2016:79).

قطعنامه ۲۳۲۸ در تاریخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۶ تصویب شد.^۲ ضمن ادامه وخیم تر شدن اوضاع انسانی ویرانگر در حلب و این واقعیت که اکنون تخلیه و کمک فوری بشردوستانه به تعداد زیادی از ساکنان حلب مورد نیاز است.

قطعنامه ۲۳۳۲ در تاریخ ۲۱ دسامبر ۲۰۱۶ تصویب شد.^۳ ابراز خشم شدید از افزایش خشونتها و میزان کشته شدگان از جمله کودکان، ادامه وخامت اوضاع انسانی ویرانگر در سوریه، نیاز فوری به کمکهای بشردوستانه از جمله کمکهای پزشکی، ابراز نگرانی از عدم اجرای قطعنامه های پیشین شورای امنیت، نگران گسترش گروه افراطی داعش و حملات وحشتناک آن و حضور تروریستهای خارجی است.

قطعنامه ۲۳۳۶ در تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۱۶ تصویب شد.^۴ با اشاره به بیانیه مشترک وزرای امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری ترکیه در تاریخ ۲۰ دسامبر ۲۰۱۶، با تقدیر و تشکر از تلاشهای میانجیگری فدراسیون روسیه و جمهوری ترکیه برای تسهیل برقراری آتش بس در جمهوری عربی سوریه، تنها راه حل بحران سوریه اجرای بندهای بیانیه ژنو است.

1. [un.docs.org/en/S/RES/2268\(feb.26-2016\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2268(feb.26-2016))
2. ([un.docs.org/en/S/RES/2328\(dec.19-2016\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2328(dec.19-2016)))
3. [un.docs.org/en/S/RES/2332\(dec.21-2016\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2332(dec.21-2016))
4. [un.docs.org/en/S/RES/2336\(Dec-31-2016\)](http://un.docs.org/en/S/RES/2336(Dec-31-2016))

قطعنامه ۲۳۹۳ در تاریخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۷ تصویب شد. ابراز نگرانی از میزان خشونت‌ها و افزایش غیرقابل قبول میزان کشته شدگان، توقف حملات علیه اهداف غیرنظامی، لزوم ارسال کمک‌های بشردوستانه برای افراد محاصره شده و آوارگان، حضور گروه‌های تروریستی از جمله داعش و القاعده و حملات وحشیانه افراطی و تأثیر ایدئولوژی منفی آنها برای منطقه، حمایت از افرادی در کمک‌های بشردوستانه هستند، تأکید می‌شود.

قطعنامه ۲۴۰۱ در تاریخ ۲۴ فوریه ۲۰۱۸ تصویب شد. تکرار ناراحتی شدید خود در مورد شدت ادامه اوضاع انسانی ویرانگر در سوریه، از جمله در غوطه شرقی، استان ادلب، استان حماه شمالی، رخبان، دمشق و رقه، و این واقعیت که اکنون کمک‌های فوری بشردوستانه، از جمله کمک‌های پزشکی مورد نیاز بیش از ۱۳٫۱ میلیون نفر در سوریه است. ابراز نگرانی برای افرادی که مناطق پس‌گرفته شده از داعش، به دلیل وجود بقایای مواد منفجره و جنگی، بر می‌گردند. توقف درگیری‌ها و لزوم ارسال کمک‌های بشردوستانه، محاصره مناطق مسکونی فوآ، یرموک و کفریا را تأکید می‌کند.

قطعنامه ۲۴۴۹ در تاریخ ۱۳ دسامبر ۲۰۱۸ تصویب شد. ابراز نگرانی از اوضاع انسانی ویرانگر در سوریه و توقف حملات به مراکز غیرنظامی و لزوم ارسال کمک‌های بشردوستانه و تأثیر منفی ایدئولوژی داعش و النصره در مناطق پس‌گرفته شده و کل منطقه، محکومیت شدید از خشونت نسبت به کاروانهای بشردوستانه و پرسنل پزشکی را بیان می‌کند.

قطعنامه ۲۴۷۴ در تاریخ ۱۱ ژوئن ۲۰۱۹ تصویب شد. با تأکید مجدد بر اهمیت رسیدگی به دلایل اصلی درگیری‌های مسلحانه برای دستیابی به صلح و امنیت پایدار، با گفتگو، میانجیگری، مشاوره و مذاکرات سیاسی برای حل اختلافات و پایان دادن به درگیری‌ها، درباره مفقودین است. قطعنامه ۲۵۰۴ در تاریخ ۱۰ ژانویه ۲۰۲۰ تصویب شد. رفع نیازهای بشردوستانه و ارائه کمک‌های بشردوستانه تأکید می‌شود. قطعنامه ۲۵۶۰ در تاریخ ۲۹ دسامبر ۲۰۲۰ تصویب شد.^۶

1. (un.docs.org/en/S/RES/2393(Dec-19-2017)
2. (un.docs.org/en/S/RES/2401(Feb-24-2018)
3. un.docs.org/en/S/RES/2449(Dec-31-2018)
4. un.docs.org/en/S/RES/2474 (JUN-11-2019)
5. un.docs.org/en/S/RES/2504 (Jan-10-2020)
6. un.docs.org/en/S/RES/2560(Dec-29-2020)

ابراز نگرانی شدید از حضور، ایدئولوژی و اقدامات داعش و القاعده و حضور رو به رشد وابستگان آنها در سراسر جهان، تحریم های داعش و القاعده و مقابله با تروریسم تاکید می کند. قطعنامه ۲۵۶۵ در تاریخ ۲۶ فوریه ۲۰۲۱ و ۲۵۸۵ در ۹ ژوئیه ۲۰۲۱ و قطعنامه ۲۶۴۲ در تاریخ ۱۲ ژوئیه ۲۰۲۲ و قطعنامه ۲۶۷۲ در تاریخ ۹ ژانویه ۲۰۲۳ تصویب شد. مبارزه با بیماری همه گیر کرونا، تجهیزات و واکسن کرونا، و لزوم توقف درگیری برای ارسال بشردوستانه را خواستار است که شامل داعش و سایر گروه های تروریستی نمی شود و برای غیرنظامیان است. قطعنامه ۲۶۱۷ در تاریخ ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۱ تصویب شد. آبراز نگرانی شدید از گروه های تروریستی چون داعش، القاعده و النصره و... را بیان می کند.

یک رویکرد بسیار جالب، گرچه انتقادی، رویکردی بود که توسط بهام و جانیک فرض شده بود، که گرایش پنهان دکترین مسئولیت حمایت را در دموکراتیک کردن را مورد انتقاد قرار دادند. یکی توضیح احتمالی برای عدم موفقیت استفاده از دکترین مسئولیت حمایت در جنگ اخیر سوریه با فرض اینکه این دکترین بیشتر قصد ارائه مداخله بشردوستانه دارد را می توان یافت، وظایف قانونی را به دولت ها برای جلوگیری از جنایات تحمیل می کند. (DUARTE, 2016:81).

علل واکنش متفاوت اعضای شورای امنیت و کشورهای منطقه به مسئولیت حمایت:

۱- منافع ملی و استراتژیک

۲- منافع اقتصادی-سیاسی داخلی (سیف زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۲-۷۶).

دکترین مسئولیت حمایت در برخی بحرانها می تواند اعمال شود اما قدرتهای بزرگ اساساً حقوق بین الملل و اصول آن را در راستای منافع خود به کار می برند شاهد به کار نبردن این دکترین در سوریه خواهیم بود. (حاضری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۷-۱۳۶).

ترکیه به بهانه تأمین امنیت داخلی خود در صدد استفاده از اعتراضات سوریه و حذف علویان سوری از حاکمیت این کشور برآمد. تا از این طریق یک حکومت همسو با آنکارا در سوریه حاکم شود. شکست ترکیه در دستیابی به این هدف منجر به تجهیز نظامی معترضان داخلی تحت عنوان جعلی «ارتش آزاد سوریه» و تزریق نیروهای تروریستی داعش از طریق مرزهای

1. un.docsg.org/en/S/RES/2565(Feb-26-2021))- un.docsg.org/en/S/RES/ 2585(JUL-9-2021))- (un.docsg.org/en/S/RES/2642 (Jul.12 -2022))- .un.docsg.org/en/S/RES/2672(Jan-9-2023)))

2.(un.docsg.org/en/S/RES/2617(Dec-30-2021)

ترکیه شد. این امر منجر به گسترش خشونت‌ها در قلمرو سوریه گردید. از سوی دیگر عربستان سعودی خود را در رقابت منطقه ای با جمهوری اسلامی ایران می بیند از این رو ریاض احساس می کرد که پس از بیداری اسلامی در تونس، لیبی، مصر و یمن موازنه قوا به نفع تهران تغییر کرده است به همین جهت ریاض از هر طریق ممکن در صدد ساقط کردن اسد به عنوان متحد منطقه ای ایران بود. اما مهمترین مداخله خارجی علیه حکومت بشار اسد در سوریه توسط ایالات متحده آمریکا انجام شد. این کشور از سال ۲۰۱۴ حملات هوایی دوره‌های خود را آغاز کرده و صدها سرباز را با ادعای مبارزه با گروه‌های تروریستی داعش و القاعده در سوریه مستقر کرده است. علاوه بر این، سازمان اطلاعات آمریکا (سیا) برنامه های گسترده ای برای آموزش و تجهیز شورشیان سازماندهی کرده بود. (جهانبخش، فلاحی، ۱۴۰۳: ۱۷۱-۱۷۲)

شکی نیست که بحران سوریه یک مخاصمه مسلحانه است که یک طرف آن دولت سوریه و طرف دیگر آن گروه‌های مسلحی همچون داعش، جبهه النصره، ارتش آزاد و... می باشد. با این وجود برخی دولت‌ها از جمله ترکیه و رژیم غاصب تنها در بعضی موارد به طور مستقیم به موضوع سوریه حمله هوایی یا زمینی کرده اند و به طور مستقیم طرف جنگ محسوب نمی شوند. فعالیت‌ها و حمایت‌های نظامی و آموزشی رژیم صهیونیستی از تروریست های تکفیری از منظر حقوق بین الملل ممنوع بوده و موجب مسئولیت بین المللی است. در خصوص ارتباط عملی و موثر صهیونیستی و تکفیری ها علیه سوریه، "الکساندر پروخانوف" عضو شورای سیاست گذاری مشاوران "پوتین" بیان می کند که سازمان جاسوسی رژیم صهیونیستی "موساد"، وظیفه آموزش اطلاعاتی اعضای ارشد داعش را برعهده گرفته است.

موضوع کمک به گروه‌های تروریستی از جمله النصره و داعش موضوعی است که اکثر دولت‌ها به آن اذعان کرده اند. به عبارت دیگر، کمک دولتهایی همچون قطر، عربستان سعودی، ترکیه و رژیم صهیونیستی علیه دولت قانونی سوریه، نقض آشکارا حقوق بین الملل است. همچنین رژیم صهیونیستی به تجهیز، آموزش و درمان تکفیری ها اقدام کرده است. کشف تجهیزات نظامی اسرائیل در "القصیر" سوریه پس از بازپس گیری آن از تروریستی های تکفیری، از جمله تجهیزات جاسوسی و ماشین جنگی متعلق به آن رژیم دلیلی بر این دخالت‌ها است. همزمان حمله رژیم صهیونیستی به مراکز پدافند هوایی دمشق و تلاش داعش و جبهه النصره برای تصرف منطقه

"شیخ مسکین" در ۳۵ کیلومتری جنوب دمشق، این گمانه زنی را تقویت می کند که این رژیم عملاً فرماندهی تروریست های جنوب، یعنی مناطق "القنيطرة، درعا، سلیمانیه بر عهده دارد. اقدام رژیم صهیونیستی در حمله به زیر ساخت های دفاعی سوریه خواه ناخواه کمک موثری به گروه های شده نظامی تکفیری علیه سوریه می کند.

شناسایی جبهه ملی سوریه در نشست موسوم به "دوستان دیوارهای استانبول اتفاق افتاد و بعد از آن در نشست دوحه به شناسایی ائتلاف ملی مخالفان سوریه تغییر یافت. بعداً در نشست دوستان سوریه در مراکش ائتلاف ملی مخالفان سوریه از سوی ۱۳۰ کشور از جمله اتحادیه اروپا مورد شناسایی قرار گرفت. شناسایی شورشیان سوریه به عنوان نماینده مشروع مردم سوریه صورت گرفته که موجب لغو شناسایی دولت مرکزی نمی شود. به همین دلیل این شناسایی یک شناسایی دوافکتو (موقتی) محسوب می شود. دولتی که شورشیان را شناسایی نکرده باشد، در صورت تقاضای دولت مرکزی سوریه امکان کمک نظامی به دولت سوریه را دارد. اما شناسایی شورشیان سوریه به عنوان طرف خصم موجب شناسایی وضعیت خصم مسلحانه غیر بین المللی می شود که به دنبال آن وضعیت بی طرفی برای اصلی ایجاد می کند و لذا کمک نظامی به یکی از دو طرف درگیر موجب نقض بی طرفی شده و موجب مسئولیت بین المللی است. شناسایی شورشیان به عنوان نماینده مشروع مردم سوریه شاید تنها می تواند ارسال کمک های مالی را توجیه پذیر سازد. شرکت گسترده مردم سوریه در همه پرسی اصلاحات قانون اساسی در سال ۲۰۱۲ (مشارکت ۵۷ درصدی و موافقت ۸۹ درصدی) شناسایی این شورشیان را زودرس و نامشروع می سازد. (پوراسد، ۱۳۹۵: ۱۳۹-۱۴۸)

غرب و اتحادیه عرب در صدد بودند، ارتباط سوریه از نظر نظامی و دیپلماتیک با ایران قطع شود، سوریه برای روسیه ارزش بسیاری داشت، خریدار تجهیزات دفاعی بلند مدت بود و برای حفظ حضور نیروی دریایی در دریای مدیترانه از بندر طرطوس سوریه استفاده کردند (NURUZZAMAN, 2013:6). وزیر خارجه روسیه سرگئی لاوروف در سال ۲۰۱۲ علناً اظهار داشت که روسیه با عزیمت اسد در نتیجه یک مذاکره ملی صلح آمیز مخالفت نخواهد کرد. این دیدگاه نیز به صورت علنی بود ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه دوباره تکرار کرد: ما از دولت قانونی سوریه، نه لزوماً خود اسد حمایت می کنیم. در سال ۱۹۷۱ سوریه به اتحاد جماهیر

شوروی اجازه دسترسی به پایگاه دریایی خود در بندر طرطوس را داد. این فقط پایگاه دریایی روسیه در دریای مدیترانه بود. اگرچه ارتش روسیه خاطر نشان می‌کند که تنگه‌های ترکیه، که دریای مدیترانه و دریای سیاه را به هم متصل کند، و طرطوس برای روسیه اهمیت داشت. به این دلیل که ترکیه (طبق کنوانسیون مونتر و سال ۱۹۳۶) حق دارد از عبور کشتی‌های نظامی کشورها از این تنگه‌ها، در حالیکه که جنگ باشد یا در معرض خطر قریب الوقوع درگیری است، خودداری کند. اهمیت محدود بندر طرطوس در دریای مدیترانه در اصل دریایی روسیه مشهود است، که به سختی بندر طرطوس را حفظ کرد. (Akbarzadeh, Saba, 2018:8)

در عرصه میدانی و سیاسی ایالات متحده در چارچوب استراتژی عدم همکاری یک گروه ائتلافی از متحدان خود برای مقابله نظامی با داعش تشکیل داده و حملات هوایی علیه مواضع این گروه و گاهاً علیه حامیان دولت اسد را آغاز کرد. از سوی دیگر روسیه، چین و ایران ائتلاف خود را علیه داعش و مخالفان مسلح اسد به شکل مجزا ایجاد کردند؛ بنابراین می‌توان گفت که استراتژی عدم همکاری میان دو طرف منازعه انتخاب شده است. واضح است که استراتژی عدم همکاری بیشترین منفعت را برای طرفین به همراه دارد. زیرا نقطه ثقل دو ائتلاف مذکور حل بحران سوریه به عنوان یک بحران انسانی و پدیده حقوق بشری نبوده است. بلکه نوعی مبارزه ژئوپلیتیکی و تلاش برای نفوذ سیاسی و اقتصادی در منطقه اولویت آنها را تشکیل داده است. (جهانبخش و فلاحی، ۱۴۰۳: ۱۷۹).

دولت سوریه که توانایی کافی در حمایت از غیرنظامیان را نداشت، از ایران که خود حکومتی اسلامی است، یاری جست. مأموریت مستشاری جمهوری اسلامی ایران توسط مقامات کشورمان به تأیید رسیده است؛ از اینرو اقدام کشورمان در سوریه کاملاً صحیح و پسندیده بوده است. (فدائی دولت و آقائی، ۱۳۹۹: ۲۲۱-۲۲۲).

بنابراین، کمک‌های ارسالی از سوی ایران و روسیه به دولت سوریه، که با درخواست و رضایت انجام می‌گیرد، مغایر اصل عدم مداخله نیست. واقعیت امر این است که جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل دعوت و به درخواست دولت قانونی سوریه و برای نجات سوریه و مسلمانان منطقه وارد منازعه سوریه شد و هرگز قصد مداخله و وسعت طلبی ارضی نداشته است. (درج و سیمبر، ۱۴۰۳: ۲۲۹۴)

نتیجه گیری

دکترین مسئولیت حمایت توسط به گزینه زور برای اهداف بشردوستانه را مشروط به بایسته هایی کرده که باید قبل از صدور مجوز تحقق یافته باشد. مسئولیت حمایت می تواند مورد سوءاستفاده قدرتهای بزرگ برای تأمین منافع محدود سیاسی، تأمین اهداف ژئوپلیتیک و تغییر رژیم قرار بگیرد. با بررسی تئوری جنگ عادلانه می توان دریافت که دکترین مسئولیت حمایت همان تئوری جنگ عادلانه است که تغییراتی در جزئیات آن انجام شده است. مداخله نظامی در سوریه و تجهیز مخالفان سوریه، خلاف اصول اساسی حقوق بین الملل معاصر، منشور ملل متحد، اعلامیه اصول حقوق بین الملل ناظر بر روابط دوستانه و دیگر اسناد بین المللی است. مداخله بشردوستانه در سوریه با توسل به مداخله بشردوستانه و دکترین مسئولیت حمایت به واسطه مخالف بودن با نص صریح اصول ملل متحد، اعلامیه اصول حقوق بین الملل ناظر بر روابط دوستانه، مخالفت شورای امنیت و نداشتن مبنا در حقوق بین الملل عرفی و قراردادی مشروع نیست. ناتوانی شورای امنیت در بحران سوریه، موجب وخامت بیشتر اوضاع و رشد گروههای نظامی معارض با دیدگاههای مذهبی افراطی شد، دامنه اقدام های آنها موجب نقض ماده ۳ مشترک کنوانسیونهای ۴ گانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل های الحاقی ۱۹۷۷ شده است. ارزیابی رویکرد شورای امنیت در قبال بحران سوریه در قالب دکترین مسئولیت حمایت، گویای وجود نوعی عدم انطباق در برداشت واقع گرایانه از رفتار دولتها و مداخله بشردوستانه است. بحران سوریه به دلیل اینکه شرایط خاص خود را داشته و مخالفان آن به طور صریح مورد شناسایی کشورها و سازمانهای بین المللی قرار نگرفته اند و مخاصمه مسلحانه غیربین المللی می باشد. از زمان آغاز بحران در سوریه تاکنون بیش از ۳۰ قطعنامه توسط شورای امنیت به تصویب رسیده و تعداد بیشماری نیز توسط اعضای دائم شورای امنیت و تو شدند، که موضوعات توقف خشونتها و خلع و انهدام سلاحها و موارد بشردوستانه و غیرنظامیان و آوارگان و کمک به آنها در تمام موارد اشاره و تاکید گردیده که بسیاری از آنها قدرت اجرایی نیافته و تاکنون منجر به توقف خشونتها نشده است و خشونت گروههای افراطی در منطقه در حال گسترش است. فرستادگان ویژه سازمان ملل نیز یک پس از دیگری با توجه به ناتوانی در انجام ماموریت خود و توقف خشونتها و آرامش و نجات غیرنظامیان، استعفا دادند. بحران سوریه و عدم اقدام صحیح و به موقع جامعه بین المللی و

ناتوانی شورای امنیت در اجرای وظیفه ذاتی خود، یعنی حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، به دلیل اغراض و منافع اعضای دائم شورای امنیت نسبت به کشور سوریه، با توجه به موقعیت خاص ژئوپلیتیک و سیاسی آن کشور در خاورمیانه، موجب شده تا دکترین مسئولیت حمایت در مرحله هنجار و حقوق نرم باقی بماند.

فهرست منابع

- ابوالحسن شیرازی، حبیب الله (۱۳۹۴). رویکرد شورای امنیت در مواجهه با بحران کشور اسلامی سوریه، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، ۵(۴)، ۵۱-۸۶
- پور اسد، محمد امین (۱۳۹۵). بدعت مسئولیت حمایت در بحران سوریه از منظر حقوق بین الملل، تهران: انتشارات جادوانه جنگل، چاپ اول.
- جهانبخش، مصطفی؛ فلاحی، احسان (۱۴۰۳). ارزیابی موانع و محدودیتهای عملکرد سازمان ملل متحد در بحران سوریه از چشم انداز دکترین مسئولیت حمایت، بحران پژوهی جهان اسلام، ۱۱(۱)، ۱۸۶-۱۶۴
- حاضری، نجوا؛ رستمی، فرزاد؛ احمدیان، قدرت (۱۳۹۹). مواجهه قدرت و قانون؛ مطالعه تطبیقی کاربست دکترین مسئولیت حمایت در بحران لیبی و سوریه، تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۱۱(۴۳)، ۱۴۰-۱۲۶
- درج، حمید؛ سیمبر، رضا (۱۴۰۳). بررسی و ارزیابی مداخله بازیگران خارجی در بحران سوریه بر اساس هنجارها و قوانین بین‌المللی، مطالعات حقوق عمومی، ۵۴(۴)، ۲۲۹۲-۲۳۲۲.
- دولت خواه، زهرا؛ امام جمعه زاده، سید جواد (۱۳۹۴)، دکترین مسئولیت حمایت: بررسی تطبیقی رویکرد اعضای دائم شورای امنیت در قبال بحرانهای لیبی و سوریه، راهبرد، ۲۴(۷۷)، ۵۹-۸۳
- رضایی، محمد تقی؛ ایلخانی پور، علی؛ کوشا، سهیلا؛ غلامعلی پور، علی (۱۳۹۴). مبانی حقوقی مداخله در کشور سوریه در چهارچوب دکترین های نو؛ نظریه مسئولیت حمایت، مطالعات راهبردی جهانی شدن، ۶(۱۵)، ۱۹۷-۲۲۳.
- زمانی، سید قاسم؛ زمانیان، سورنا (۱۳۹۵). جایگاه دکترین مسئولیت حمایت در بحران سوریه، مطالعات حقوق عمومی، ۴۶(۳)، ۶۲۷-۶۴۸
- سیف زاده، فرزانه؛ زمانی، سید قاسم؛ سواری، حسن؛ راعی دهقی، مسعود (۱۳۹۶). بررسی مأموریت شورای امنیت در اعمال دکترین مسئولیت حمایت، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۲۱(۱)، ۵۳-۷۹
- ضیایی، سید یاسر؛ یدائی اناب، محسن (۱۳۹۵). مداخله نظامی خارجی در مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی از منظر حقوق بین‌الملل: بررسی وضعیت عراق، سوریه، یمن و بحرین، آفاق امنیت، ۸(۳۲)، ۱۵۱-۱۲۳
- غلامعلی پور، علی؛ ایلخانی پور، علی (۱۳۹۶). تبعات سیاسی و امنیتی نظریه مسئولیت حمایت در کشور سوریه، جستارهای سیاسی معاصر، ۸(۴)، ۱۳۱-۱۵۰.

فدائی دولت، فریدون؛ آقائی، سید داوود (۱۳۹۹). بررسی در جریان بحران سوریه مسئولیت حمایت جمهوری اسلامی ایران، مطالعات حقوق بشر اسلامی، ۹(۱۸)، ۲۰۳-۲۲۴
میر عباسی، سید باقر؛ محمدی، عقیل (۱۳۹۶). چالش‌های اجرایی نظریه مسئولیت حمایت با نگاهی به وضعیت لیبی و سوریه، پژوهش حقوق عمومی، ۱۹(۵۷)، ۹-۳۸

Akbarzadeh, Shahram, Saba, Arif (2018), *UN paralysis over Syria: the responsibility to protect or regime change?*, Macmillan publishers Ltd

Berg, Alex (2022), *The Crisis in Syria and the Responsibility to Protect (R2P)*, See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/366481896>, DOI: 10.5278/ojs.ijis.v12i1.6896

DE ABREU DUARTE, Francisco (2016), *Responsibility to protect (R2P) and the Syrian refugee crisis: a missed opportunity?*, e publica, vol3. N2

Halliyade, Muditha (2016), *Syria-Another Drawback for R2P?: An Analysis of R2P's Failure to change international Law on Humanitarian Intervention*, Indiana Journal of law and Social Equality, issue2, vol 4

https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/hlp_more_secure_world.pdf

Nuruzzaman, Mohammed (2013), *The " Responsibility to protect" Doctrine: Revived in Libya, Buried in Syria*, Insight Turkey, vol 15/ No2

R.Blackford, William (2014), *The Responsibility to protect and international Law: Moral, Legal and practical perspective on Kosovo, Libya, and Syria*, PDX Scholar

Resolution 1674 (2006), Adopted by the Security Council at its 5430th meeting on 28 April 2006

Resolution adopted by the General Assembly on 16 September 2005 [without reference to a Main Committee (A/60/L.1)], 60/1. 2005 World Summit Outcome

towards development, security and human rights for all : report of the Secretary-General : addendum : Human Rights Council : explanatory note / by the Secretary-General/UN, 23 May 2005

Zakiyah (2019), *RESPONSIBILITY TO PROTECT IN SYRIAN CRISIS: WHAT CAN BE EXPECTED FROM THE MUSLIM COMMUNITY?*, Analisa Journal of Social Science and Religion Vol. 04 No.

Zifkak, Spencer (2012), *The Responsibility to Protect after Libya and Syria*, Melbourne Journal of International Law, vol 13